

Més treball i menys cerimònia

L'estudi arqueològic d'un poblat d'uns 2.100 anys d'antiguitat, a Perú, descobreix que l'espai més important era dedicat al treball i no a cerimònies i rituals, que és la funció que normalment s'atribueix a aquests llocs preferents quan no es troben indicis del que s'hi feia. Vol dir això que s'haurien de revisar alguns pressupòsits falsos sobre l'estructura urbanística i social de la prehistòria?

El jaciment d'El Trigal, en l'àrea arqueològica de La Puntilla, a la província de Nasca (Perú), reservava una sorpresa a l'equip de la Universitat Autònoma de Barcelona: Un conjunt de patis, situats en la zona principal del poblat –la més alta i la de més fàcil accés–, ha conservat molta informació sobre les activitats que s'hi desenvolupaven fa, com a mínim, 2.100 anys; prou informació per afirmar que aquest espai centralitzava la recepció de tots els productes que hi arribaven al poble i allà mateix eren manipulats abans de ser distribuïts.

Aquest descobriment és significatiu perquè aquests espais centrals, quan no conserven informació rellevant sobre les activitats que s'hi desenvolupaven, acostumen a ser definits com a llocs per fer rituals o cerimònies religioses. A més, la troballa obre nous interrogants sobre l'organització social i política d'aquests pobles que tenien relacions amb comunitats molt allunyades.

L'equip d'arqueòlegs va elegir l'àrea arqueològica de La Puntilla perquè l'arqueòleg Juan Carlos de la Torre –d'origen peruà i, des de fa tres anys, a la UAB– hi havia treballat i coneixia el seu potencial. “Havíem fet –explica De la Torre– una temporada de treballs allà, el 2001, en col·laboració amb la Universitat de Santa Mònica (Califòrnia), però només la coneixíem en superfície i pagava la pena fer-hi excavacions.”

En els treballs, dirigits per Pedro V. Castro, també de l'Autònoma, van participar també arqueòlegs de les universitats Nacional Mayor de San Marcos i la Pontificia Universidad Católica –totes dues del Perú– i Trinidad Escorizo, de la Universitat d'Almeria. L'objectiu comú és establir un marc estable de col·laboració per fer formació i involucrar investigadors de les universitats peruanes.

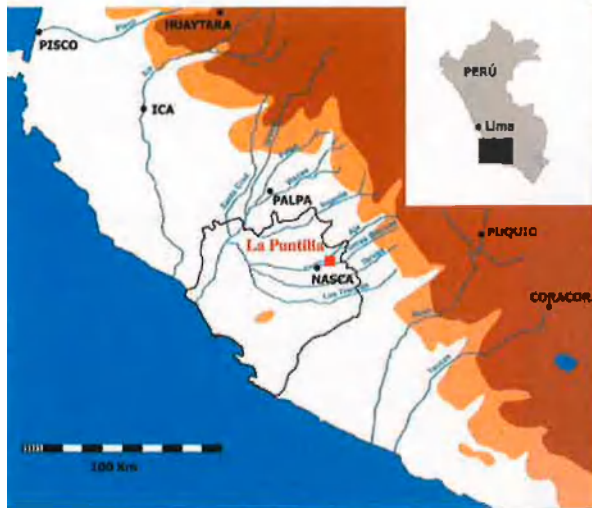
Les excavacions es van realitzar entre l'octubre i el desembre de 2005 en un antic poblat datat entre l'any 100 aC i el 1.100 aC, un jaciment que s'anomena La Puntilla pel nom que s'hi dona a la petita cadena de muntanyes on és situat. Els patis excavats es troben, concretament, en un punt conegut com El Trigal. La raó que els arqueòlegs hagin trobat restes molt ben conservades s'explica per la situació geogràfica d'aquest indret: al sud del Perú –prop de Nasca– en un desert que, cap al sud, s'endinsa a Xile i arriba a Antofagasta. El fet que aquest desert registre els nivells d'humitat més baixos del món ha permès un bon nivell de conservació de les restes: no solament minerals i ceràmiques, sinó també cabells, tavelles de fesols i moniatos.

Des del principi, els arqueòlegs van seleccionar uns punts d'excavació que podien aportar informació de qualitat: dues estructures domèstiques i unes construccions –els esmentats patis–

que hi havia al cim del pujol, en un lloc privilegiat per l'accés i la panoràmic “Es tractava –diu Castro– d'un espai que es pressuposa que era per fer rituals, tot i que no s'havia fet cap excavació rigorosa en aquesta zona que aportés proves.” Els treballs han confirmat l'escepticisme dels arqueòlegs sobre aquests pressupòsits. “Era un lloc de producció, no de rituals –diu De la Torre–: el lloc per on passava tot que entrava al poblat i on, per primer vegada, es treballaven els aliments, els materials per artesanía –com ara filats cotó, eines– i minerals com quars obsidiana (una roca cristal·lina negra d'origen volcànic).”

Dues troballes fan pensar que la comunitat tenia relacions amb altres comunitats molt allunyades d'aquesta zona. La mateixa obsidiana, que no més es troba en pedreres dels Andes situades entre els 3.000 i els 3.800 m d'alçada, mentre que La Puntilla és a 820 m, i l'*Spondylus*, les closques rosades d'uns mol·luscs que es troben al sud de l'Equador, a uns 1.500 km de distància, i que, en la regió dels Andes durant la prehistòria, eren tan valors descomptats com l'or. Això implica, sens dubte, que els habitants de La Puntilla tenien capacitat per relacionar-se a llargues distàncies. Aquest fet i la funció de centre de producció que s'ha descobert en El Trigal –“un mecanisme de gestió de l'economia molt poc conegut”– plantegen noves preguntes als arqueòlegs: “El treball centralitzat i les relacions a llargues distàncies, en quin marc polític es produeixen?”, es pregunta Castro, que no vol caure en parany de donar respostes precipitades. “És estrany que hi hagi una centralització en la distribució i la producció i encara més estrany si aquesta centralització es produeix sota un poder jeràrquic, d'un grup dominant.” Castro opina que “hi ha la tendència a pensar sempre en l'existència d'aquest poder jeràrquic, però pot haver-hi societats diferents.”

El jaciment ha estat inclòs pels historiadors locals en la cultura de Paraca, un altre jaciment situat a la península

EL TRIGAL (Nasca, Ica, Perú). 2005.

El jaciment de la serra de La Puntilla anomenat El Trigal es troba a 850 m d'alçada, en una zona desèrtica que s'estén cap al sud fins Antofagasta, a Xile. A l'esquerra, a sota, un plànol del Trigal, on s'han excavat estructures domèstiques (UA5) i el pati que concentrava el treball comú sobre tot allò que arribava al poblat. Allà s'han trobat objectes de Spondylus (a dalt, a la dreta), una closca de mol·lusc que cal cercar a 1.500 km d'allí, i puntes d'obsidiana, que només es troba als Andes, a 3.000 m d'alçada.

peruana del mateix nom, però aquesta classificació es basa simplement en el fet que comparteixen un tipus d'artesanaria, la qual cosa no és prova suficient de res, segons Castro: "Si algun dia, en el futur, prenguessin les ampolles de Coca-Cola trobades aquí com a única referència per incloure'ns en una cultura, les conclusions serien molt reduccionistes."

L'arqueologia ha preferit fins ara excavar llocs monumentals que sí que semblen destinats a cerimònies o activitats polítiques –com Chavín de

Huantar, que és contemporani a El Trigal–, però ha oblidat, segons Castro, "els llocs d'habitatge i de producció". És per això que "no sabem quina societat ha fet aquests monuments, com era la gent i com vivia". Considera que per donar resposta a aquestes qüestions cal continuar investigant jaciments com el del Trigal, que ja han començat a aportar informació. "Volem estudiar els habitatges i també les sepultures, perquè això ens donarà informació sobre com vivien, la qualitat de la seva salut, quines condicions d'higiene te-

nien i com s'organitzaven." Les sepultures poden revelar si tots eren soterrats de la mateixa manera o hi havia jerarquies.

Aquests seran els pròxims objectius dels arqueòlegs de l'Autònoma, que consideren La Puntilla com un espai on es poden trobar moltes respostes, si progressen en el seu treball per bastir un equip internacional amb científics de diverses disciplines que analitzi les restes amb rigor.

Alex Milian